

OPONENSKÝ POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

Uchádzač o habilitačné konanie: Ing. Tamara Reháčková, PhD.

Pracovisko: Ústav krajinnej a záhradnej architektúry, Fakulta architektúry STU,

Bratislava

Názov habilitačnej práce: Historické záhrady a parky Bratislavy

Študijný odbor pre habilitačný proces: 5.1.1 Architektúra a urbanizmus

Úvodná charakteristika a aktuálnosť témy k študijnému odboru:

Habilitačná práca uchádzačky obsahuje 128 strán textu vrátane 104 zdrojov citovanej literatúry a 3 internetové stránky. Prílohu tvoria dva mapové dokumenty obsahujúce územný priemet objektov historickej zelene a komponovaných prvkov krajiny na území mesta Bratislavy a v jeho blízkej kontaktnej zóne.

Po obsahovej stránke má habilitačný spis charakter vedeckej práce, čomu zodpovedá aj štruktúra jednotlivých kapitol (Úvod, Prehľad problematiky, Metodika, Výsledky, Záver a Literatúra). Kapitoly sú vyvážené a textovo relevantná časť je bohato doplnená 139 obrazmi, ktoré dokumentujú historicko-vývojový stav hodnotených objektov historickej zelene. Práca po formálnej a obsahovej stránke spĺňa kritéria habilitačnej práce, zadefinované vyhláškou č. 6/2005 MŠ SR o postupe získavania vedecko-pedagogických titulov.

Identifikácia, zhodnotenie, rekonštrukcia a ochrana prvkov kultúrneho dedičstva je v súčasnej dobe vysoko aktuálne. Najhodnotnejšie objekty sú predmetom záujmu na medzinárodnej úrovni a sú registrované v zozname pamiatok UNESCO.

Historické slohové parky ako kategória diel záhradnej a parkovej architektúry majú zrovnateľnú hodnotu a uznanie ako ktorékoľvek iné diela ľudského umu, zručnosti a tvorivej schopnosti. V živote človeka predstavujú priestory bývania (tzv. zelená izba), oddychu, estetického zážitku a spoločenskej komunikácie. Majú rovnako dlhú históriu ako stavebné objekty kultúrneho bývania. Každá honosná rezidencia už od staroveku bola prepojená do záhrady alebo parku, teda objektu často krát nákladnejšieho na založenie a údržbu než boli náklady na obytný či rekreačný dom.

V záhradách sa premietalo tvorivé umenie stavebnej i záhradnej architektúry, sochárstva, ornamentálnej botaniky, ale aj techniky a umenia vodných prvkov. Objekty

záhradného umenia majú v súčasnom rytme života mimoriadnu kultúrnu a spoločenskú vážnosť. Ich existencia a úroveň starostlivosti o ich priestor posilňuje historické a národné povedomie, sú tiež nástrojom rozvoja cestovného ruchu a ekonomického profitu krajiny. Každé dielo, ktoré zhodnotí s ponúkne odbornej i laickej komunite verný dokument o minulej i súčasnej bohatosti diel záhradnej architektúry má mimoriadnu vedeckú, poznatkovú aj kultúrnu hodnotu. K takýmto dielam patrí aj habilitačná práca Ing. Tamary Reháčkovej, PhD. Historické záhrady a parky Bratislavy.

Zhodnotenie habilitačnej práce:

Habilitačná práca, ktorá pod rovnomenným názvom vyšla aj knižne v roku 2012, popisuje slávnú minulosť aj súčasný stav 32 objektov historickej záhradnej, parkovej i krajinnej architektúry na území mesta Bratislavy, z toho: 2 stredoveké záhrady, 8 kláštorných záhrad, 3 hradné záhrady, 6 palácových záhrad, 6 menších renesančných a barokových záhrad, 3 prírodno-krajinárske parky a 4 komponované krajinné priestory. Existencia takého počtu a slohovej bohatosti historických záhrad od stredoveku po súčasnosť na území Bratislavy svedčí o politickom, ekonomickom a kultúrno-spoločenskom postavení a autorite toho mesta v štruktúre rakúsko-uhorskej monarchie (Bratislava, hlavné mesto Uhorska r. 1536).

Následné vlny revolučných a vojnových udalostí, ako aj nové trendy v urbanisticko-štrukturálnej prestavbe mesta, zanechali bohužiaľ aj degradačnú pečať na dielach historického záhradného umenia. Zostali len spomienky alebo torzá v premenených hodnotách.

Dielo habilitantky patrí v poradí k 8. významnému a ucelenému dielu o historických parkoch a záhradách Bratislavy a Slovenska (Lippay 1664, Rapaics 1940, Hošťálková 1973, Janota, Bagin 1977, Steinhübel 1990, Tomaško 1967, 2004, teraz Reháčková 2012). Je len samozrejmé, že okrem nich bolo vydaných množstvo hodnotných parciálnych príspevkov a dokumentácií. Každé hore citované ucelené dielo malo vysokú hodnotu vo vtedajšom časovom priestore. Dielo súčasnej habilitantky Tamary Reháčkovej považujem za mimoriadne cenné pre objavenie a popis hodnôt historických záhrad a parkov na území Bratislavy. Prvoradým predpokladom vzniku tohto kvalitného diela bolo, že napriek vlnám premien a mnohopočetných deštruktívnych spoločenských udalostí, ktoré zasiahli Bratislavu, zachoval sa dostatok historických dokumentov písomného i grafického (mapového) charakteru. Druhým pozitívnym znakom je znalostný kredit, osobná zanietenosť a húževnatosť autorky vyhľadať, zhodnotiť a spracovať všetky dokumenty do tejto reprezentačnej a hodnotnej podoby. Autorka veľmi efektívne využila archívne diela ako boli medirytiny, veduty,

plány, písomné diela. Urobil som si chronologický prehľad najvýznamnejších dokumentov a diel, ktoré tvorili historickú databázu a inšpiráciu pre spracovanie habilitačnej práce autorky:

- Preklady diel O záhradníctve (autor, mních W. Strabo, 830), Záhradné umenie Piera de' Crescenzi (1304). Obidve preložil Jakub Šimek, r. 2005, resp. 2007
- Lippayova kniha vydaná v maďarčine (v roku 1664), preklad do slovenčiny pravdepodobne z nemeckej verzie (v r. 1672), ktorú odkúpila Univerzitná knižnica v Bratislave od Hany Bunčákovej zo Skalice (v r. 1927)
- Dve významné diela Mateja Bela (Notitia Hungariae noval historico geographica 1735, Tractus de re rustica, 1730)
- Historické plány a mapy mesta, ktoré zachytávajú aj vtedajší stav historických záhrad: Mikovíniho mapy (1731), Fritschov plán (1753), Marquartov plán (1765), Kefferov plán (1787), Geometrické plány pozemkov (1785), Neyderov plán Bratislavy (1820), Katastrálne mapy (1894 - 1895)
- Dokumenty vojenského mapovania: 1. vojenské mapovanie (1782 - 1784), 2. vojenské mapovanie (1810 - 1869), 3. vojenské mapovanie (1875 - 1884).

Samozrejme, že boli použité ďalšie, viac či menej podobné plány a dokumenty, ale aj široký rozsah doteraz opublikovaných aj novodobých diel. Možno s istotou konštatovať, že autorka v rokoch 2010 - 2012 (podľa fotografií) navštívila každú lokalitu, preskúmala a zhodnotila súčasný stav, čo zakreslila aj do mapy územného priemetu Bratislavy.

Z dostupných a preštudovaných dokumentov, ako aj z výsledkov vlastného územného výskumu (súčasného), s fundovanou znalosťou záhradného a krajinného architekta, autorka popisuje priestorovo - kompozičné väzby, architektonicko-umeleckú vybavenosť, ale aj druhovú skladbu rastlín každej hodnotenej záhrady a parku. Brillantne prekladá vrstvy citovaných historických prameňov so svojimi vrstvami poznatkového pohľadu, názoru a popisu. To vytvára kontinuálne a ucelené informácie o hodnotenej záhrade a parku. Texty sú dostatočne doložené historickou argumentáciou, čím čitateľa presvedčia o hlbokých hodnotách dnes už zaniknutých alebo premenených diel záhradnej a parkovej architektúry. Za veľmi hodnotnú považujem aj kapitolu o súčasnom stave právnej ochrany historickej zelene na Slovensku, ktorá ich zákonom 543/2002 Z.z. viac ignoruje než podporuje. Som toho názoru, že všetky kategórie historickej zelene a kultúrnej krajiny by mali prejsť pod kompetenciu pamiatkového zákona č. 49/2002 Z.z.

Pripomienky a otázky:

- a) Mnohé popisy historických záhrad uvádzané v textoch považujem za prevzaté, ale chýba vecná citácia literatúry (napr. str. 16 - 24).
- b) Ako sa podarilo autorke spracovať podrobný popis kompozičných väzieb, stavebných prvkov, architektonickej výzdoby, ale aj skladbu drevín z historických máp a vedút, ktorých výpovedná hodnota v pôdorysoch je síce relatívne dobrá, ale v detailoch málo čitateľná. Aj v tomto prípade by bolo vhodné citovať literárny zdroj, alebo písomné archívne záznamy, resp. ich preklady, pokiaľ ich použila.
- c) Napriek kvalitným historickým dokladom o záhradách a parkoch Bratislavy, ktoré autorka získala z rôznych archívov a publikácií Bratislavy, myslím si, že použitím aj archívov z Budapešti a Viedne, bola by habilitačná práca vedecky i historicko-argumentačne ešte bohatšia, hodnotnejšia a argumentačne presvedčivejšia. Neuvažovala autorka aj o tejto forme suplementárneho výskumu?
- d) V habilitačnej práci by mala byť podľa môjho názoru aj kapitola Diskusia. V nej by mohla autorka porovnať názor, argumentácie a popisy záhrad a parkov Bratislavy, ktoré publikovali predtým iní viacerí autori.

Záver:

- a) Habilitačná práca svojim obsahom i rozsahom má vysokú vedeckú, kultúrno-historickú a edukačnú hodnotu. Významnou mierou prispieva k poznaniu kultúrneho dedičstva Slovenska v oblasti záhradného umenia.
- b) Práca bezprostredne súvisí so študijnými odbormi 5.1.1 Architektúra a urbanizmus, 6.1.17 Krajinná a záhradná architektúra. Výsledky habilitačnej práce sú významným príspevkom a prínosom pre ďalší rozvoj obidvoch študijných resp. vedných odborov.
- c) Uchádzačka v spracovanej práci preukázala vysoký stupeň odborných znalostí a profesnej kompetencie krajinného a záhradného architekta. Má schopnosť analyzovať a hodnotiť nielen historické diela záhradného umenia, ale svojimi aktuálnymi publikáciami hodnotiť a navrhovať aj súčasné trendy priestorovo-kompozičného a funkčného rozvoja a obnovy plôch zelene v sídelnom a krajinnom priestore.

d) Na základe uvedeného odporúčam, aby bola Ing. Tamara Reháčková, PhD. vymenovaná za docenta v odbore 5.1.1 Architektúra a urbanizmus.

Oponent:

Prof. Ing. Ján Supuka, DrSc.

Katedra záhradnej a krajinej architektúry

Fakulta záhradníctva a krajinného inžinierstva

SPU v Nitre

Nitra, dňa 20.06.2013